

article the necessity of accepting such a programme is shown with a structured subdivision, which is devoted to legislative policy in this sphere of economic relations.

Key words: *competitiveness, economic policy of the state, programme of social and economic development, legal means of increasing the competitiveness.*

УДК 343.2

СТАДІЇ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ ТА АНГЛІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

*І. О. Зінченко, кандидат юридичних наук, доцент
Національний університет
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

Розглянуто стадії злочину за кримінальним законодавством України і Англії. Здійснено порівняльно-правовий аналіз інститутів готування і замаху на злочин за КК України і попередньої злочинної діяльності за статутами англійського права. Встановлено їхні спільні риси та відмінності, особливості відповідальності та призначення покарання. Наведено рішення англійських судів у конкретних справах.

Ключові слова: *стадії злочину, готування до злочину, замах на злочин, спонукання, змова, добровільна відмова.*

Постановка проблеми. Важливою тенденцією у розвитку вітчизняного кримінального законодавства є його гармонізація із законодавством європейських держав. Євроінтеграційні процеси вимагають від нашої держави дотримання загальноєвропейських стандартів з прав людини і громадянина, сприйняття базових міжнародних принципів у боротьбі зі злочинністю. На цьому шляху значної актуальності набувають вивчення і узагальнення законодавчого досвіду інших країн, у тому числі тих, де джерелом права є прецедент. Це дає можливість не тільки пізнати зміст і сутність основних інститутів зарубіжного кримінального права, а й порівняти їх із національним кримінальним законодавством, зробити висновки щодо можливості запозичення позитивного досвіду європейських країн та імплементації у вітчизняне законодавство окремих дефініцій та формулювань. Зазначене дає підстави вважати, що дослідження попередньої злочинної діяльності, а також особливостей кримінальної відповідальності за незакінчені злочини на прикладі зіставлення відповідних норм українського і англійського кримінального права матиме неабияку користь для подальшого розвитку вчення про злочин та його стадії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями у сфері порівняльного кримінального права України та зарубіжних держав, зокрема представників англосаксонської правової сім'ї, займалися такі науковці, як А. Савченко, Ю. Старовойтова, М. Хавронюк, С. Яценко та ін. Утім, у більшості наукових праць докладного аналізу стадій вчинення злочину на підставі їхнього зіставлення із відповідними інститутами англійського права не здійснювалося, багато питань щодо з'ясування сутності відмінностей між ними не розглядалися.

Формулювання цілей. Метою статті є визначення правової природи й ознак інституту стадій злочину за Кримінальним кодексом України (далі — КК України) порівняно із нормами, які передбачають види попередньої злочинної діяльності в англійському кримінальному праві, аналіз судових рішень та з'ясування їх ролі у формуванні змісту відповідних правових норм.

Виклад основного матеріалу. Згідно із доктриною кримінального права України стадії вчинення злочину — це визначені етапи підготовки і здійснення умисного злочину, що розрізняються між собою за характером вчинених дій, моментом припинення злочинної діяльності і ступенем реалізації злочинного наміру. Чинному кримінальному праву України відомі три стадії вчинення злочину: 1) готування до злочину; 2) замах на злочин; 3) закінчений злочин.

Готування до злочину та замах на злочин є видами попередньої злочинної діяльності і мають назву незакінченого злочину (ст. 13 КК України). Їх ознаки закріплені відповідно у статтях 14 та 15 КК України.

Ознаки закінчених злочинів описані в диспозиціях статей Особливої частини КК. За чинним кримінальним правом України кримінальна відповідальність настає як за закінчений злочин, так і за незакінчену злочинну діяльність. У разі, якщо особа не довела злочин до кінця з причин, що не залежали від її волі, говорять про склад готування до злочину чи про склад замаху на злочин.

На відміну від кримінального права України поняття попередньої злочинної діяльності за англійським правом не пов'язане зі стадіями вчинення злочину, а виражається в окремих самостійних посяганнях. Англійська кримінально-правова доктрина стверджує, що відповідальність і покарання повинні тягти за собою будь-які діяння особи, що свідчать про її злочинний намір. Виходячи з цього, в англійському кримінальному праві існують спеціальні інститути, схожі на наші стадії злочину: 1) спонукання до вчинення злочину (*solicitation*)¹; 2) змова (*conspiracy*) та 3) замах на злочин (*attempt*), за допомогою яких встановлюється відповідальність за попередню злочинну діяльність, котра ще не спричинила реальної шкоди. С. Яценко зазначає, що такі злочини можуть бути охарактеризовані як первісні злочини чи такі злочини, що ставлять під загрозу [15, с. 68].

Першою стадією умисного злочину в кримінальному праві України вважається готування. Згідно із ч. 1 ст. 14 КК України готуванням до злочину визнається підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукуван-

¹ У деяких джерелах цей вид посягання перекладають як підмовництво.

ня співучасників або змова на вчинення злочину, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення злочину. Таким чином, готування завжди припускає вчинення певних дій, що створюють умови для заподіяння шкоди об'єкту посягання. Це відрізняє готування від виявлення наміру, яке за кримінальним правом України не визнається стадією вчинення злочину і не тягне за собою кримінальну відповідальність.

Англійське кримінальне право також виходить із того, що для настання кримінальної відповідальності недостатньо тільки наміру вчинити злочин, необхідна ще й певна злочинна поведінка, якою завдається реальна шкода правоохоронюваним цінностям. Така поведінка має виражатися в дії чи бездіяльності, так званому *overt act*. Винятком є тільки політичні злочини, на які зазначене правило ніколи не поширювалося. Зокрема, починаючи з XIV ст., згідно зі статутами такі злочини каралися навіть за виявлення наміру, незалежно від фактично заподіяної шкоди.

Отже, в англійському кримінальному праві поняття попередньої злочинної діяльності полягає у трьох вироблених загальним правом самостійних категоріях злочинів, для яких характерним є незакінченість реалізації злочинного наміру при здійсненні в цьому напрямі будь-якої дії або бездіяльності. Виходячи з цього, більш за все схожими на готування до злочину за КК України є такі поняття англійського кримінального права, як спонукання до злочину та змова.

Спонуванням є схилення іншої особи до вчинення злочину. При цьому мається на увазі тільки таке спонування, що не викликало наслідків і не призвело до вчинення злочину в дійсності (так би мовити, «невдале» спонування). Остаточно положення про відповідальність за спонування до злочину були сформульовані у 1801 р. в рішенні суду Королівської Лави у справі Хіггінса.

Так, Хіггінс підбурював Дікенса викрасти майно, що належало його господарю. Дікенс відмовився вчиняти крадіжку і повідомив у поліцію про підбурювання з боку Хіггінса. Суддя, що виносив рішення у даній справі, зазначив таке: «Ми маємо справу з обвинуваченням у вчиненні діяння, яке виявилося у реально існуючому спонуванні слуги пограбувати свого господаря, а не у простому намірі або бажанні, аби він таке вчинив. Схилення або спонування іншого, незважаючи на те, якими засобами воно реалізується, є закінченою дією і має бути покаране» [10, с. 58].

Таким чином, в Англії, ще у XIX ст. склався інститут спонування, який має такі риси: 1) встановлення кримінальної відповідальності за схилення особи до вчинення злочину та 2) принципова незакінченість злочину. Цими ознаками спонування відрізняється від підбурювання до злочину, яке є видом співучасті і пов'язується тільки із закінченим злочином. Отже, якщо наслідком підбурювання було вчинення закінченого злочину, то воно поглинається більш тяжким злочином, і винний несе відповідальність як співучасник цього злочину.

Слід зазначити, що в англійському праві кримінальна відповідальність встановлюється і за замах на спонування. Наприклад, особа може бути визна-

на винною у спонуканні іншої особи до вчинення злочину, навіть якщо остання не мала реальної можливості вчинити цей злочин. Так, у 1974 р. Рансфорд був обвинувачений у тому, що написав листа, у якому містилася пропозиція вчинити злочин, хоча цей лист не був отриманий адресатом. Ці дії були визнані замахом на спонукання.

Як бачимо, інститут спонукання протягом майже двохсот років розвивався від прецеденту до прецеденту. Він є наочним прикладом того, як із суми прецедентів поступово виникла норма, що міцно увійшла в сучасне кримінальне право Англії.

Наступним видом попередньої злочинної діяльності за англійським кримінальним правом є змова. Вона має свої витоки із Середньовіччя. Так, із XIII ст. в прецедентах уже є посилання на змову щодо дій, пов'язаних із вчиненням злочинів. Змова вважається злочином і за загальним, і за статутним правом. Класичне визначення змови ще у 1832 р. сформулював англійський суддя лорд Денман у справі Джонса: змовою є домовленість щодо вчинення протиправних дій або щодо вчинення правомірних дій протиправними засобами [14, с. 277–278]. Таким чином, змова займає проміжне місце між спонуканням і замахом. Як правило, злочин починається зі спонукання, згодом між особами виникає змова, яка потім може перерости у замах.

За статутним правом змовою визнається домовленість двох або більше осіб про вчинення злочину, якщо злочин вчинено відповідно до намірів його учасників. При цьому відповідальність за статутну змову не поширюється на необережні злочини, а також якщо особа, з якою винний вступив у змову, є можливою жертвою злочинів. Статутна змова не може каратися більш суворим покаранням, ніж злочин, на який вона була спрямована.

Згідно з § 5 Закону Англії про кримінально-караний замах Criminal Attempts Act (1981 р.), що вніс зміни в поняття змови, яке було визначене в попередньому Законі про кримінальне право Criminal Law Act (1977 р.), особа вважається винною у змові на вчинення злочину, якщо вона домовляється із будь-якою іншою особою чи особами про вчинення у майбутньому певних дій, які підпадають під ознаки одного або декількох злочинів і мають бути вчинені одним або декількома учасниками змови [4, с. 19]. При цьому відсутність реальної можливості реалізувати спільний план не виключає злочин змови і відповідальність за його вчинення.

Змова, так само як і спонукання, є не стадією вчинення злочину (як це має місце у кримінальному праві України), а самостійним окремим злочином, оскільки кримінальна відповідальність за неї настає незалежно від того, чи було вчинено в реальності намічений злочин. Більш того, заплановані при змові дії іноді можуть мати незлочинний характер (вчинення правомірної дії протиправними засобами). Домовленість щодо таких дій взагалі може не являти собою стадії розвитку злочинного діяння.

Злочин змови за загальним правом може бути спрямований на відчуження власності шляхом обману, заподіяння шкоди суспільним інтересам, громадській моралі та гідності, грубе порушення публічної благопристойності тощо.

Змова, як і спонукання до злочину, вважається принципово незакінченим діянням. Явною дією, що дозволяє притягати до кримінальної відповідальності за змову, у цьому випадку є сама домовленість про те, аби здійснити неправомірну дію або правомірну дію неправомірними засобами. Учасник злочинної змови підлягає покаранню в силу самого факту домовленості.

Істотною ознакою змови є участь у ній не менше двох осіб. При цьому кожний учасник змови має бути згодним на вчинення злочину спільно з іншими учасниками і усвідомлювати це. Наприклад, не може визнаватися винною у злочині змови особа, яка має намір допомогти іншій особі у вчиненні злочинного діяння, але не говорить їй про це. Цікавою особливістю англійського кримінального права також є те, що угоди між чоловіком і дружиною не можуть вважатися змовою, оскільки з погляду англійського права юридично чоловік і дружина визнаються однією особою. Утім це правило застосовується тільки у випадках, коли сторони перебувають у зареєстрованому шлюбі під час змови. Укладення шлюбу між ними у майбутньому не виключає кримінальної відповідальності [10, с. 64].

Відповідно до чинного КК України (ч. 1 ст. 15) замахом на злочин є вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК, якщо при цьому злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі. Таким чином, замах на злочин характеризується низкою об'єктивних і суб'єктивних ознак. Об'єктивні ознаки замаху:

1) вчинення дії або бездіяльності, безпосередньо спрямованих на вчинення злочину, тобто при замаху завжди починається виконання об'єктивної сторони злочину;

2) злочин при замаху не доводиться до кінця;

3) злочин не доводиться до кінця з причин, що не залежать від волі винного.

Суб'єктивна ознака замаху на злочин полягає у тому, що це завжди умисне діяння, тобто замах можливий тільки з прямим умислом.

У кримінальному праві України залежно від суб'єктивного критерію, замах на злочин поділяють на закінчений та незакінчений. Закінчений замах має місце там, де особа виконала всі дії, які вважала необхідними для доведення злочину до кінця, але злочин не було закінчено з причин, які не залежали від її волі (ч. 2 ст. 15).

Незакінчений замах має місце там, де особа з причин, що не залежали від її волі, не вчинила усіх дій, які вважала необхідними для доведення злочину до кінця (ч. 3 ст. 15).

Крім того, в теорії і практиці кримінального права України виділяють так званий «непридатний замах», який також може бути двох видів: замах на «непридатний об'єкт (предмет)» та замах з «непридатними засобами».

Замах на «непридатний об'єкт (предмет)» має місце там, де об'єкту (предмету) посягання не притаманні необхідні властивості або взагалі об'єкт (предмет) є відсутнім, унаслідок чого винний не може довести злочин до кінця. Наприклад, особа вважає, що стріляє в живу людину, а насправді стріляє в труп.

Замах з «непридатними засобами» є тоді, коли особа помилково чи через незнання застосовує такі засоби для вчинення злочину, які об'єктивно не здатні призвести до бажаного результату, наприклад, використовує для отруєння замість отрути нешкідливий порошок. За кримінальним правом України відповідальність за «непридатний замах» настає на загальних підставах, як за попередню злочинну діяльність, виходячи із спрямованості умислу винного.

В англійському праві інститут замаху сформувався наприкінці XVIII — на початку XIX ст. У завершеному вигляді за загальним правом була сформульована така норма щодо відповідальності за замах. Замахом визнавалася умисна дія, яка безпосередньо пов'язана із вчиненням злочину і може призвести до закінченого злочину, якщо вона не буде перервана і якщо винний не відмовиться від її вчинення. Отже, загальне право для наявності замаху вимагало, аби: 1) в особи був намір вчинити злочин; 2) особа вчинила будь-яке діяння, спрямоване на здійснення цього наміру.

Згідно із Законом Англії про кримінально караний замах Criminal Attempts Act (1981 р.) замах було визнано статутним злочином. За п. 1 ст. 1 цього Закону в замаху на злочин винною визнається особа, якщо вона з наміром вчинити злочин виконає дії, що є більшими, ніж просте готування до вчинення злочину [4, с. 18].

Як видно із цього визначення, розмежувати замах на злочин і готування до злочину досить складно. Для цього в англійському праві використовуються концепції «найближчого кроку» або «останнього кроку» (*last proximate step*), які повністю залишені на розсуд суду. Через це, на думку Ф. Решетнікова, можливості судового свавілля щодо оцінювання певних дій як замаху і відповідно як кримінально караних в англійській правовій системі ще більші, ніж в системі континентального права [7, с. 130]. Отже, питання про те, чи є дії обвинуваченого замахом або готуванням до злочину, має вирішуватися окремо у кожній конкретній справі, виходячи з її обставин.

«Розпливчасте» визначення у законі поняття замаху призводить до того, що в англійській правозастосовній практиці немає одноставного розуміння його змісту. Так, в одних випадках суди вважають дії, які по суті є готуванням, як замах, і карають за їх вчинення; в інших — вчинений замах унаслідок нечіткого критерію «найближчого кроку» розглядається як готування, і винна особа не притягається до відповідальності [6, с. 32–36].

Утім, класичним у питанні щодо розмежування замаху на злочин і готування до злочину вважається рішення англійського суду, винесене у 1915 р. у справі ювеліра Робінса.

Ювелір Робінс з метою одержання страхової премії сховав коштовності, які мав у себе, зв'язав себе і почав кликати на допомогу. Пізніше в поліції він заявив, що на нього було вчинено бандитський напад. При перевірці заяви Робінса «викрадені» коштовності були у нього виявлені, у зв'язку з чим йому було пред'явлене обвинувачення в замаху на шахрайство. Суд виправдав Робінса, зазначивши в рішенні, що в його діях мало місце тільки готування до вчинення злочину, але не було зроблено кроку в самому вчиненні злочину.

Отже, об'єктивним критерієм замаху оголошувався «найближчий крок» до вчинення злочину. Саме він, на думку суду, і повинен визначати розходження між замахом на злочин та іншими некараними формами виявлення умислу, в тому числі готуванням. Якби Робінс пред'явив страховій компанії претензію на одержання страхової премії, то вважалось б, що «найближчий крок» ним було зроблено [3, с. 95; 13, с. 90].

Вочевидь, що критерій «найближчого кроку» страждає на істотну невідзначеність. У теперішній час суди визнають ним будь-яку дію, спрямовану на вчинення злочину, навіть якщо вона і не вийшла за межі готування. Головною умовою тут вважається наявність однозначно встановленого умислу на вчинення цього злочину.

Англійське право також не знає поділу замаху на закінчений та незакінчений. Що стосується «непридатного замаху», то спочатку загальне право вимагало вставлення «очевидної можливості вчинити злочин». Тому будь-який замах на «непридатний об'єкт» чи з «непридатними засобами» не був караним. Згодом становище змінилося. Якщо в рішенні суду у справі Колінза в 1865 р. спроба крадіжки з порожньої кишені не була визнана кримінально караним діянням, то вже в 1892 р. у справі Рина, Аткінса та Джексона суд постановив рішення, згідно з яким намір вчинити крадіжку з порожньої кишені було визнано злочинним замахом.

Класичним прикладом справи про замах з «непридатними засобами» є справа Уайта, рішення з якої було винесено у 1910 р. [10, с. 71]. Уайт обвинувачувався у вбивстві матері. Свідки показали, що він поклав ціанистий калій у напій, приготований для хворої матері, яка потім була знайдена мертвою. Лікарі встановили, що смерть настала не від отрути, а від серцевої недостатності. Крім того, було з'ясовано, що обвинувачуваний вважав кількість отрути смертельною, хоча в дійсності це було не так, і використана кількість отрути не могла призвести до смерті. Уайт був визнаний винним у вчиненні замаху на вбивство, а Апеляційний суд у своєму рішенні зазначив, що таке діяння є замахом на вбивство, навіть якщо отрути була недостатня кількість, і що людина може бути засуджена за замах на вбивство шляхом повільного отруєння після того, як спробувала дати першу дозу отрути¹.

¹ Зауважимо, що у чинній судовій практиці Англії із цього питання існують доволі суперечливі рішення. Так, у справі *Naughton v Smith* (1973) члени Палати лордів, що її розглядали, зробили висновок про те, що дії особи, котра передала речі, які, як вона вважала, були викрадені, а насправді вони такими не були, не містять ознак замаху на відповідний злочин (Старовойтова Ю. Г. Загальна частина кримінального права Англії та США / Ю. Г. Старовойтова. — К. : Атіка, 2012. — С. 54).

Певні відмінності українського та англійського кримінального права мають місце й при вирішенні питань щодо караності незакінченого злочину. Так, у кримінальному праві України згідно із приписами ст. 16 КК України відповідальність за попередню злочинну діяльність настає за статтями 14 та 15 КК України і за тією статтею Особливої частини КК, яка передбачає відповідальність за закінчений злочин (наприклад, відповідальність за закінчений замах на умисне вбивство без обтяжуючих обставин настає за ч. 2 ст. 15 і ч. 1 ст. 115 КК України). При цьому згідно із положеннями ч. 2 ст. 14 КК України готування до злочину невеликої тяжкості не тягне за собою кримінальної відповідальності.

При призначенні покарання за готування до злочину і замах на злочин, виходячи із приписів ст. 68 КК України, суд ураховує: 1) ступінь тяжкості вчиненого особою діяння; 2) ступінь здійснення злочинного наміру; 3) причини, внаслідок яких злочин не було доведено до кінця.

Крім того, у КК України наразі є норма, що зобов'язує суд призначати менш суворе покарання за незакінчений злочин порівняно із закінченим злочином. Так, за вчинення готування до злочину строк або розмір покарання не може перевищувати половини максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК, а за вчинення замаху на злочин відповідно строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК (частини 2, 3 ст. 68 КК України). Отже, призначаючи покарання за незакінчений злочин, українські суди в усіх випадках зобов'язані враховувати те, що злочин не було доведено до кінця.

В англійському праві до прийняття Закону про кримінальне право Criminal Law Act (1977 р.) спонукання до будь-якого злочину переслідувалося із обвинувальним актом, що викликало серйозну критику англійських юристів. Іноді навіть виходило, що спонукання до малозначного злочину розглядалось як більш серйозне діяння, ніж те, на яке воно було спрямоване. Із прийняттям Закону про кримінальне право (1977 р.) та Закону Англії про Суди магістратів Magistrates' Courts Act (1980 р.) ця невідповідність була усунута. Наразі спонукання карається на розсуд суду. Однак покарання за нього відповідно до п. 45 Закону 1980 р. не може бути більш суворим, ніж за вчинення самого злочину, спонукання до якого здійснювалося.

Відповідальність за змову визначається у такий спосіб. Якщо задуманий злочин є вбивством чи будь-яким іншим злочином, за який покарання прямо визначене в законі, або злочином, за який передбачене довічне тюремне ув'язнення, або злочином, що переслідується з обвинувальним актом, за який не встановлено верхню межу строку тюремного ув'язнення, то винний у змові карається довічним ув'язненням (п. 3 Закону 1977 р.) [4, с. 17].

В інших випадках покарання призначається в розмірі строку тюремного ув'язнення, передбаченого за відповідний злочин. Якщо змова спрямована на вчинення двох чи більше злочинів, то може бути призначене найсуворіше з передбачених за ці злочини покарань.

За змову, що спрямована на вчинення злочину, англійські суди досить часто призначають більш суворе покарання, ніж за відповідний закінчений злочин, вчинений однією особою. Так відбувається тому, що в англійському праві будь-яка форма співучасті вважається більш небезпечним явищем, ніж вчинення злочину однією особою.

Стосовно замаху в Англії діє принцип його караності як аналогічного закінченого злочину. Відповідно до п. 1 ч. 4 Закону Англії про кримінально-каранний замах Criminal Attempts Act (1981 р.), якщо злочин, на який було вчинено замах, є вбивством чи іншим злочином, за який в законі прямо визначене покарання, то він карається довічним тюремним ув'язненням. У всіх інших випадках замах карається так само, як і відповідний закінчений злочин, але при цьому Законом про кримінальне право (1977 р.) було введено правило, за яким покарання за замах не може перевищувати покарання, передбаченого за вчинення того злочину, на який стався замах [4, с. 19].

Із стадіями злочину тісно пов'язане питання щодо добровільної відмови при незакінченому злочині. У кримінальному праві України це поняття визначене у ч. 1 ст. 17 КК України, де зазначається, що добровільною відмовою від доведення злочину до кінця визнається добровільне й остаточне припинення особою за своєю волею готування до злочину або замаху на злочин, якщо при цьому особа усвідомлювала можливість доведення злочину до кінця. У частині 2 цієї статті сформульовано правові наслідки добровільної відмови: вона є обставиною, за наявності якої особа не підлягає кримінальній відповідальності, за умови, що вчинене діяння не містить ознак іншого складу злочину.

В англійському кримінальному праві проблема добровільної відмови законодавчо не розв'язана. З одного боку, за загальним правом, де замах вважається самостійним злочином, питання про добровільну відмову взагалі не може виникати. Якщо дії, які утворюють замах, вчинені, то злочин має місце незалежно від наступного поведіння виконавця і, зокрема, від того, добровільно чи ні останній відмовився від завершення злочину. З другого боку, в англійській кримінально-правовій доктрині іноді зазначається, що особа може уникнути кримінальної відповідальності за підбурювання чи пособництво при добровільній відмові від спільного вчинення злочину. При цьому відмова повинна відбутися до того, як виконавець закінчить злочин, або до того, як настануть шкідливі наслідки.

Зазначені правила сформульовані в прецедентах і працях юристів. У законодавстві їх немає. Тому в деяких випадках добровільна відмова звільняє від кримінальної відповідальності (наприклад, коли дії виконавця вийшли за межі суто

підготовчих до злочину). Немає і єдиної думки щодо того, у якій формі повинна здійснюватися добровільна відмова. Загальне правило вимагає, аби відмова неодмінно була діяльною, виявлялася в активній поведінці особи. Пасивне (поза волею особи) усунення від вчинення злочину (наприклад, арешт, що перешкодив участі у злочині) не звільняє її від кримінальної відповідальності.

Висновки. Проведений аналіз стадій вчинення злочину за кримінальним правом України та Англії дає підстави сверджувати, що у них різна правова природа. За КК України стадії не є окремими караними діяннями, не створюють самостійної підстави кримінальної відповідальності, а визнаються видами незакінченого умисного злочину, ознаки якого передбачені у відповідній статті Особливої частини КК. Через це кваліфікація незакінченого злочину здійснюється за статтею Особливої частини КК і з посиланням на ч. 1 ст. 14 (при готуванні) або ст. 15 КК України (при замаху).

За англійським правом готування і замах є не стадіями злочину, а окремими самостійними посяганнями, для яких характерним є незакінчена реалізація злочинного наміру при вчиненні певної дії чи бездіяльності.

За КК України розмежування готування і замаху не створює особливих проблем, адже їх ознаки не збігаються. За англійським правом розмежувати замах і готування досить складно, а іноді неможливо. Це залежить виключно від розсуду суду і обставин конкретної справи.

У будь-якому разі дослідження ознак готування і замаху на підставі порівняння відповідних норм кримінального права України і Англії може бути використане для подальшого вдосконалення вітчизняного законодавства і гармонізації його з кримінальним правом європейських країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Есаков Г. А. Уголовное право зарубежных стран / Г. А. Есаков, Н. Е. Крылова, А. В. Серебренникова. — М. : Проспект, 2008. — 336 с.
2. Крылова Н. Е. Уголовное право зарубежных стран / Н. Е. Крылова, А. В. Серебренникова. — М. : Зерцало, 1998. — 268 с.
3. Малиновский А. А. Сравнительное правоведение в сфере уголовного права / А. А. Малиновский. — М. : Междунар. отношения, 2002. — 376 с.
4. Уголовное законодательство зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии, Японии). Сборник законодательных материалов / под ред. И. Д. Козочкина. — М. : Зерцало, 1999. — 352 с.
5. Лейленд Пітер. Кримінальне право: Злочин, покарання, судочинство (англійський підхід) / Пітер Лейленд ; пер. з англ. П. Тарашук. — К. : Основи, 1996. — 207 с.
6. Преступление и наказание в Англии, США, Франции, ФРГ, Японии: Общая часть уголовного права. — М. : Юрид. лит., 1991. — 288 с.
7. Решетников Ф. М. Буржуазное уголовное право — орудие защиты частной собственности / Ф. М. Решетников. — М. : Юрид. лит., 1982. — 278 с.

8. Старовойтова Ю. Г. Загальна частина кримінального права Англії та США : навч. посіб. / Ю. Г. Старовойтова. — К. : Атіка, 2012. — 104 с.
9. Уголовное право буржуазных стран. Общая часть. Сборник законодательных актов / под ред. А. Н. Игнатов, И. Д. Козочкина. — М. : Изд-во УДН, 1990. — 312 с.
10. Уголовное право зарубежных стран. Общая часть / под ред. И. Д. Козочкина. — М. : Омега-Л, 2003. — 576 с.
11. Уголовное право зарубежных стран: Общая и Особенная части : учебник / под ред. И. Д. Козочкина. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Волтерс Клувер, 2010. — 1056 с.
12. Уголовное право буржуазных стран. Общая часть. Сборник законодательных актов. — М. : Изд-во Ун-та дружбы народов, 1990. — 886 с.
13. Уголовное право и уголовный суд Англии / под ред. Н. Н. Полянского. — М. : Юрид. лит., 1969. — 399 с.
14. Smith J. C. Criminal Law / J.C. Smith, B. Hogan. — L., 1996. — 1036 с.
15. Яценко С. С. Основні питання Загальної частини кримінального права іноземних держав : навч. посіб. — К. : ВД «Дакор», 2013. — 168 с.

СТАДИИ СОВЕРШЕНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПО УГОЛОВНОМУ ПРАВУ УКРАИНЫ И АНГЛИИ: СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ

Зинченко И. А.

Рассмотрены стадии преступления по уголовному законодательству Украины и Англии. Осуществлен сравнительно-правовой анализ институтов приготовления к преступлению и покушения на преступление по УК Украины и предварительной преступной деятельности по уставам английского права. Установлены их общие черты и различия, особенности ответственности и назначения наказания. Приведены решения английских судов по конкретным делам.

***Ключевые слова:** стадии преступления, приготовление к преступлению, покушение на преступление, предварительная преступная деятельность, сговор, добровольный отказ.*

THE STAGE OF COMMISSION OF A CRIME IN CRIMINAL LAW OF UKRAINE AND ENGLAND: THE COMPARATIVE AND LEGAL ANALYSIS

Zinchenko I. A.

In the article the stages of crime under the criminal legislation of Ukraine and England are considering. A comparative legal analysis of such institutes as the preparation for crime and the criminal attempt under the Criminal Code of Ukraine

and previous criminal activity which is prompting, conspiracy and attempt under the English law statutes is making. Their similarities and differences, the peculiarities of responsibility and imposition of punishment are establishing. The decisions of the English courts from the specific cases are given.

Key words: *stages of crime, preparation for crime, criminal attempt, prompting, conspiracy, voluntary renunciation.*

УДК. 343.22

**СЛУЖБОВІ ОСОБИ І ОСОБИ,
ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ,
ПОВ'ЯЗАНУ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ,
ЯК СПЕЦІАЛЬНІ СУБ'ЄКТИ ЗЛОЧИНУ:
АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ НОВЕЛ**

*А. С. Осадча, аспірантка
Національний університет
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

Досліджено такі спеціальні суб'єкти злочину, як службові особи і особи, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг. При вирішенні цього питання проаналізовано нормативно-правові акти, а також різні доктринальні погляди щодо зазначених спеціальних суб'єктів злочину.

Ключові слова: *спеціальний суб'єкт злочину, службова особа, особи, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, юридичні особи приватного права, юридичні особи публічного права.*

Постановка проблеми. Внаслідок реформування антикорупційного законодавства до Кримінального кодексу України (далі — КК України) було внесено зміни, що спричинили появу в ньому нових видів спеціальних суб'єктів злочину. Таким чином, виникає проблема вивчення цих суб'єктів: визначення, встановлення їх ознак та розмежування між собою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз нормативно-правових актів та літературних джерел свідчить, що дослідження таких спеціальних суб'єктів злочину, як службова особа та особи, що здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, потребують комплексного підходу. Проблеми відповідальності зазначених спеціальних суб'єктів до-